

Contuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstitialis hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropicos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerferit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, ex quo hi duo tropici æquidistant ab æquatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cõsequens est quòd quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis cõcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollitur supra horizontem, tantum austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd per diametrum quæ dicitur axis mundi distant. Proclo accedit Aratus, dicens. In austrum sol agitur: uertitur profecto ibi.

Aratus

Hybernus, atque ei tres quidem circumuoluuntur superne Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur.

Hæc Aratus.

Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare minimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expositum facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Trans

(se igitur.

Antarcticus autem circulus.

Hunc supra appellauimus circulum Notium, austrinum, meridionalem. Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sidera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITVDINE AE QUIDISTANTIVM.

TEXTVS

PROCLI.

Sed ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per unum uersum terrarum orbem eadem sibi constant: nonnullorum pro climatibus mutantur, alijsquæ maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim & æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentriones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit. Fitque ut duo circuli, septentrionalis, tropicusque coeant, pro unoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur: nec finis donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, æquatoris plane magnitudine: Fitque ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eundem situm positumque obtineant. Rursus autem ijs, qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizonte habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanescunt: Ita ex quinque æquidistantibus

F

A æquidistantibus tres deniq; superant, nempe cum æquatore tropici duo. Neq; enim ob ea quæ dicta sunt, quinq; perpetuos æquidistantes existimandum, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdã in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarum prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro arctico plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

Non raro superioribus lectionibus, cum de quinq; æquidistantibus uerba fecimus, diximus Græcos nōnihil distare a Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & inuariabiles in omni tractu regionē ue totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres. s. duos tropicos & æquatore inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subiiciunt magnitudinibus, modo magnis, modo paruis, iuxta aliū & aliū climatū aut regionum situm, & latitudinum diuersitatem.

B Quo fit quod Græci coguntur cōfiteri in sphaera recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullū septentrionalem & antarcticū admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphaera obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunq; coincidunt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicū solstitialem & præ posterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte, hæc omnia sunt manifesta ex textu.

Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio sit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 18. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur. Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cœlestibus rebus expertus, qui cum adisset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cōtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A Chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sapius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contra alterum antarcticū omnia astra perpetuo delitescētia. Sed de his satis.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticū, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quinque æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres & c. Officio autem sphaeræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragrafo (Adeo cum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quod ordo horum quinque circuloꝝum

STOEFLERI
INTERPRE.
Latinorum &
Græcorū æqui
distantes.

Recta sphaeræ

Græci arguēdi

Tres sectæ a
strologiæ Chal
dæa, Aegyptia
Græca & La
tina quarta.
Iosephus.

Græcis nihil in
tentatum.

Summariū hu
ius capi.

Ordo quinque
parallelorū in
uertitur.

parallelorum apud Græcos quandoque inuertitur. Est enim eorum ordo qui D
supra capite, De circulis sphaeræ expositus est, is. Primus septentrionalis circu-
lus. Secundus tropicus solstitialis. Tertius æquator. Quartus tropicus bruma-
lis. Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertit-
tur & fit præposterus. Hoc modo, quod primus est, tropicus solstitialis. Secun-
dus circulus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus circulus antarcticus.
Quintus tropicus brumalis. Cõueniendum igit, q̄ tria sunt in cœlo quæ respe-
ctu horisõtis præposterè quo ad imagines se habent. Sũt primo tria signa zodia-
ci præposterè orientia & occidentia. s. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quip-
pe à clunibus aut posteriori parte oritur. Gemini à pedibus. Cancer à testudine
aut cauda. De quibus Mar. Mani. lib. 2. ca. 3. De signis aduersis in ascensu, sic.
Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant
Et quasi seditio cœlum tenet: aspice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, testudine cancrum
Surgere, cum rectis orientur cætera membrís.

Tria cœli præ-
postera.
Tria sydera zo-
diaci præposte-
re orientur.
Mar. Mani.

Quinq; paral-
leli quandoq;
præposterũ ter-
uant ordinem.

Signa zodiaci
inuerse orien-
tia & occiden-
tia.

Tres habita-
tiones.

Plinius.

aliq; Almachi-
um.
Morimarusa.

Scriptores de
partibus septẽ-
trionalibus.

Secundo loco, iuxta sententiam Græcorum, nõnunq; solstitaliam tropicum
sequitur contra ordinem quinque parallelorũ uersus æquatorem circulus ar-
cticus: subleuato enim polo septentrionali 66. gradibus & 19. minutis secundũ
priscos, aut 66. grad. & 30. minutis nostra tempestate, tropicus solstitialis fit se-
ptentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli subiecto, uidentur oēs
stellæ & imagines à tropico solstitiali usque in polum contentæ, puta ambæ vr-
sæ, Draco, Cepheus, Cassiopea, Perseus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus,
Corona, Hercules, præter caput & dextrum brachium, Lyra, cygnus, Equi ma-
ioris pedes, Andromeda, præter cubitũ sinistrum, Piscis septentrionalis fere me-
dius, Deltoton, Tauri pars dorsi, collũ & cornu septentrionale, Geminorũ pars
maior, Leonis caput & collum. Tertio loco fit inuersio ordinis in signis ul-
timæ sphaeræ orientibus & occidentibus. Est aut signorum ordo V & II & & c.
& primo oritur, Ariès post Taurus, dein Gemini & c. Hic autem ordo ascensionis
signorum nõ seruatur in omni habitatione. Vbi enim polus subleuatur 70. gra-
dibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit uirgo ante Leonem. Hu-
ius rei testis est Ioan. de Sacrobusto tractatu tertio §. Quorum zenith est inter
circulum arcticum & polum mundi. Secundum aduertendum uenit ex §.
ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt sane & supra terram habitationes & c.
explicat enim duas habitationes in septentrionem expositas & tertiam æqua-
tori suppositam. De habitationibus septentrionalibus pauca & obscura sunt
geographorum scripta, præcipue de his (si quæ sunt) quas Proclus hic anno-
tat. Quod adeo uerum est, quod septentrionarius Oceanus ante diui Augusti
tempora nõ erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis testatur.
Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus est auspicijs diui Au-
gusti Germaniam classe circumuecta ad cimbrorũ promontorium: & inde im-
mense mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore ni-
mio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere, ubi uis hu-
moris superet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras ta-
men hominum habitationes. Ex multis nominibus passim à Geographis recen-
sitis hæc ex capite 13. quarti Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquentis)
oceanus (Amalchium eum Hecatæus appellat) à Paropamisamne, quæ Scy-
thiã alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatũ, Philemon Mo-
rimarusam à Cimbris uocari, hoc est, mortuũ mare. Inde usque ad promotoriũ
Rubeas. Ultra deinde Cronium & c. Quide partibus in septentrionem uers-
gentibus ueteres geographi scripsere, quorũ codices ad me peruenere, hi sunt.

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis commentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognita terræ septentrionariæ finem posuisse ad eleuationem poli 63. graduum. Quo fit, quòd Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminū stratuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cõtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinē puta 66. graduum & 19. minorū pro tempore Procli.

Strabo:
Pompo.
Solinus
Plinius
Dionysius:
Priscianus,
Ptolemæus,
Thule.

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accessere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gothiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuoniæ.

Nicolaus monachus.
Habitationes ultra circulum arcticum Latinarum.

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures reperte sunt hominum habitatiões & regiones. Puta, Tataria regnū ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuunt sine rege, & bestialiter: sunt fortes, pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carniū. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portantur pelles ad nos Christianos occidentales.

B

Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re contuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cõtendit, asserens non esse uerum, quòd causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidē totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte aduentur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quam in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cõmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cõmodam esse habitationē, quamuis ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quòd temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt perpendicularares enim radij hoc faciunt. Hactenus Gal. Qui reuera plura factis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem.

Habitatio sub polo.
Galeottus.

Causæ caloris & frigoris.

C

Tertio ostendit Proclus habitationem sub æquatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Partii negatiuæ accesserunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage. capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato,

Alber. Ma.

Habitatio sub æquatoriali & authorū etiam nomina eā negantium.

Authores An-
tipodes astru-
entes.

Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septimo de somnio Scipionis, Virgilius, Ovidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur eam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro de natu. loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphericam comparato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub equatore, Ioannes Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Marcus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Patauiensis differentiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma. Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu. undecima Asia, qui auream Chersonesum & insulam Bonæ fortunæ subdit æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 12. tabu. Asia magnā partem Taprobanae insulae æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi sunt elephantum pascua etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem opinioni ego semp adiuuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discussa.

DE ORDINE ÆQUIDISTANTIVM.

E

TEXTVS
PROCLI

Quocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud omnes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Secundum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartū brumalem. Quintum antarcticum. At ijs, qui propius quam nos septentriones incolunt. Primus interdum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentrionalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI
INTERPRE.

De ordine æq
distantium.
Aristoteles,
Boetius

Præsens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præcedens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositū. Paucula tamen admonente titulo differere statui. Hæc Aristotelis lib. de ordine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus seriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boetio libro quarto de Cōso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quod ordinem retinet seruatiq; naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est derelinquit. Quare idem libro 1. Meteo. 5. sic canit.

Quod præcipiti uia
Certum deserit ordinem
Lætos non habet exitus

Horatius.

Accedit Horatius libro Sermonum.
Est modus (inquit) in rebus, sunt certi deniq; fines
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Ganphredus

Et Ganphredus in nouo poemate.
Omnibus est una uirtus seruare modum.
Et in prouerb. dicitur.

Iudicium.
Iob.

Omnibus adde modū modus est pulcherrima uirtus. **Accedunt etiam de ordine seruando sacrae literæ. Iudicū quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu suo &c. Et Iob 38. Nūquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terrâ?**

Diuus